

про переселення осіб. У статті 33 “Захист осіб, які повідомляють інформацію” Конвенції проти корупції містяться положення щодо можливості включення до внутрішньої правової системи держави належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов’язані зі злочинами несправедливого поводження [4, 33]. Стаття 37 зазначеної Конвенції “Співробітництво з правоохоронними органами” декларує, що кожна держава-учасниця вживає відповідних заходів для заохочення осіб, які беруть чи брали участь у вчиненні будь-якого злочину, визначеного цією Конвенцією, до надання інформації, корисної для компетентних органів з метою розслідування й доказування, а також до надання фактичної конкретної допомоги компетентним органам, яка може сприяти позбавленню злочинців доходів, здобутих злочинним шляхом, і вжиттю заходів для повернення таких доходів [4, 37].

Усі без виключення зазначені принципи й правові гарантії було свого часу імплементовано до національних законодавств розвинених зарубіжних країн. Хоча до впровадження ефективних програм захисту учасників судочинства багато країн прийшли різними шляхами. Незважаючи на це, існуючі програми такого роду вельми схожі між собою, якими б різними не були географічні особливості, правові системи, розміри або рівні соціально-економічного розвитку відповідних країн.

Законом України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” [7, 7-8] затверджено більшість позитивних гарантій безпеки свідків та інших учасників процесу. Проте окремі положення до цих пір відповідним чином не впроваджені в національне законодавство України й правозастосовну практику. Виходячи з аналізу наявних правових джерел, слід констатувати відсутність механізму реалізації закріплених зазначеним Законом гарантій безпеки. Жоден закон не називає, які саме оперативні підрозділи й які процедури повинні вживати окремих трудовітких заходів безпеки (зміна місця проживання, роботи й навчання), адже останні, особливо в системі МВС, завантажені роботою відповідно до своїх безпосередніх завдань. Закон не визначає, за які фінансові кошти ці підрозділи мають змінювати місце проживання, роботи й навчання тощо, адже такі заходи із захисту свідків передбачають суттєві витрати.

Це свідчить про необхідність ґрунтовної розробки концепції забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, встановлення ефективного механізму реалізації гарантій захисту свідків, закріплення конкретних повноважень у цій сфері відповідних підрозділів, їх структури, фінансування, а також повноважень усіх задіяних державних органів щодо безумовного сприяння в проведенні заходів безпеки.

Література

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою, прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Неапольська політична декларація і Глобальний план дій проти організованої транснаціональної злочинності, прийнята резолюцією 49/159 Генеральної Асамблеї ООН від 23 грудня 1994 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН 15 листопада 2000 р. // Офіційний вісник України. - 2006. - № 14. - Ст. 1056.
4. Конвенція проти корупції, прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї ООН 31 жовтня 2003 р. // Офіційний вісник України. - 2006. - № 44. - Ст. 2938.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1961. - № 2. - Ст. 15.
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - Ст. 303.
7. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 11. - Ст. 51.
8. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник / Под. ред. К.К. Горяйнова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. - М.: ИНФРА-М, 2007. - 832 с.

Тарасенко Р.В.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри економічної безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 29.08.2012

УДК 343.37.7:004

ОЗНАКИ КОНТРАБАНДИ ЯК ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Базярук І. М.

Контрабандна злочинність має свої особливості, притаманні лише їй ознаки, ті, що розкривають суть цього явища та, водночас, допомагають відрізнити її від інших видів злочинності. Зауважимо, що злочинність у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України дійсно завдає значної шкоди економічним інтересам держави й суспільства, впливає на процес наповнення державного бюджету, стабільність внутрішнього ринку, предмети контрабанди безпосередньо впливають на життя й соціально-економічне становище населення. Її масштаби за роки незалежності сягнули такого рівня, що вона стала визначати характер і напрям реформ не тільки у сфері економіки, а й у системі державного будівництва й правоохоронної діяльності. Упровадження ринкових відносин в Україні, не-

досконалість правового регулювання господарської діяльності, відсутність належного митного й пропускного режимів через державний кордон України, корумпованість окремих службовців Державної митної служби, Державної прикордонної служби, Міністерства внутрішніх справ і Служби безпеки України є чинниками, що призвели до стрімкого, порівняно з радянською добою, зростання контрабанди.

Окремими питаннями контрабандної злочинності займалися А. Долгова, А.Ф. Зелінський, В.М. Єсімов, П.Н. Панченко, О.М. Яковлев. Однак питання контрабанди як злочинної діяльності ними розглядалися у контексті дослідження інших більш загальних питань. Вагомим позитивним внеском у розроблення концепцій боротьби з контрабандою є положення, розроблені в

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

кандидатських дисертаціях С.А. Гадойбоєва, Д.Д. Давітадзе, Є.П. Гайворонського, О.М. Омельчук, С.О. Сороки. Щоправда, у цих роботах значна увага приділялась вивченню власне кримінально-правових питань і лише частково кримінологічних. Отже, самостійного наукового дослідження контрабанди як злочинної діяльності в науці не проводилось.

Метою цієї статті є виділити ознаки, притаманні контрабанді, і сформулювати визначення контрабанди як злочинної діяльності.

Контрабандна злочинність має складну багатогранну природу й вимагає глибокого кримінологічного вивчення. При цьому необхідно вивчити соціальну, економічну, правову й інші сторони цього явища. Безпосередня суспільна небезпека злочинів, пов'язаних із незаконним переміщенням предметів через митний кордон виражається в кількох аспектах: 1) заподіяння шкоди фінансової системі країни, економіці держави загалом; 2) заподіяння шкоди культурному потенціалу України, який має не тільки вартісні (грошові) оціночні показники; 3) сприяння вчиненню інших злочинів (проти власності, проти громадської безпеки, проти здоров'я населення тощо); 4) у високій латентності цих злочинів, що зумовлено насамперед: організованістю злочинців, залученням до їх числа працівників правоохоронних структур, також митних органів тощо.

Ще два десятиліття тому традиційним предметом контрабанди були здебільшого споживчі товари, що ввозилися до України. Сьогодні ж предметами, які прагнуть перевести контрабандисти є валюта, коштовності, антикваріат, зброя, військова техніка, кольорові й рідкоземельні матеріали, нафта й нафтопродукти, газ, вугілля, прокат, ліс, мігранти для подальшого їх продажу в рабство. До України разом зі споживчими товарами ввозять наркотики, зброю, готову лікарську продукцію й сировину для фармацевтики.

Злочинності у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України властиві як загальні (притаманні злочинності взагалі), так і особливі (специфічні) ознаки (властивості). До перших слід віднести такі невід'ємні ознаки злочинності, як системність (що містить цілісність, багаторівневість і структурність), закономірність, складність, мінливість (динамічність), соціальний і правовий характер тощо.

Однією з найпоширеніших рис, характерних сучасній контрабандній злочинності як явищу, що існує в суспільстві, є її *системність*. Першою ознакою останньої є цілісність, яка характеризує злочинність як якісно нове й стійке інтегративне утворення. Цілісність злочинності як системи проявляється через появу в останньої нових інтегративних властивостей, відсутніх у окремих елементів - злочинів, а також перевага стійких внутрішніх зв'язків над зовнішніми [1, 170-172]. У цілісності злочинності виявляються діалектичні закономірності й відносини цілого і його частини, загального й окремого, закономірного й виняткового тощо.

Те, що злочинність у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України - це певна система чи системне утворення, можна вважати доведеним на підставі перевірки нами головних ознак системи. Злочинність як явище підпорядковане певним закономірностям. Як зазначає В.В. Лунєєв, при об'єднанні окремих злочинів у злочинність випадковий характер кожного з них при взаємодії з випадковим характером інших злочинів якимось чином нейтралізується, тому нове

утворення, отримане в результаті такого об'єднання, перестає бути випадковим і набуває певного закономірного характеру [2, 4]. Зауважимо, що такий характер не залишається постійним і з часом може певним чином змінитися. Про закономірність, як ознаку злочинності на практиці свідчать можливість її моделювання й прогнозування на порівняно невеликих (в історичному плані) проміжках часу на підставі вивчення її нинішніх і колишніх показників, виявлення тенденцій їх розвитку.

Однією з основних закономірностей злочинності у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України є її абсолютне й відносне зростання. Однак це не означає, що кількість випадків учинення контрабанди в будь-який проміжок часу завжди лише зростає. В окремі проміжки часу й в окремих регіонах її показники можуть стабілізуватися й навіть зменшитися. Сьогодні в науці висловлюється припущення щодо циклічності чи періодичності процесів зростання, стабілізації й спаду злочинності, що супроводжуються хвилеподібними коливаннями значень кількісних показників злочинності. Однак при цьому, на думку В.В. Лунєєва, загальна тенденція злочинності, спрямована на її збільшення, все ж таки зберігається, оскільки після чергових періодів стабілізації й деякого спаду починається таке зростання злочинності, при якому її кількісні показники, як правило, сягають значно більших значень, ніж у попередньому циклі [2, 6]. Зауважимо, що ця гіпотеза про циклічність коливань злочинності є надто сміливою, оскільки про циклічність можна говорити, порівнюючи великі часові періоди, принаймні століття.

Наступна ознака контрабандної злочинності розкривається через природу останньої, що характеризує її як явище, що реально існує в суспільстві, змінюється й трансформується разом із ним. Складність контрабанди як злочинної діяльності виявляється в тому, що цим узагальненим поняттям можуть охоплюватися різні склади злочинів, які можуть бути репрезентовані в складі злочинності різною кількістю. Так, чинним Кримінальним кодексом України передбачено два склади контрабанди (ст. ст. 201, 305 КК України). Однак ці склади злочинну умовно можна поділити залежно від предметів контрабанди на контрабанду культурних цінностей, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боеприпасів, наркотичних засобів, психотропних речовин тощо. Названі групи - на підгрупи. Так, наприклад, контрабанду культурних цінностей - на контрабанду художніх творів, живопису, предметів археологічних розкопок, унікальних і рідкісних музичних інструментів, рідкісних монет, поштових марок тощо.

Злочинності у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України властива динамічність, адже вона змінюється як у часі, так і в просторі. Так головні показники контрабандної злочинності, взяті за різні, хоча б і рівні проміжки часу в тому самому регіоні або державі (наприклад, в Україні за 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 або будь-який інший рік), або в різних регіонах, але за той самий період (наприклад, за 2010 р. у Донецькій, Київській, Львівській, Волинській та інших областях України тощо), як правило, не співпадають, що свідчить про мінливий характер досліджуваного явища.

Правовий характер контрабанди криється в самій природі явища. Зауважимо, що злочинність того чи іншого діяння визначається тільки законом. Адже згідно з нормами чинного кримінального законодавства злочином є не тільки суспільно небезпечні, а й обов'язково

кримінально-протиправні діяння, заборонені Кримінальним кодексом України. Правове походження контрабанди має велике значення, оскільки зміни в законодавстві в бік криміналізації або декриміналізації окремих дій з невідворотністю відбиваються на всіх показниках цієї злочинності.

До особливих ознак контрабанди, що виділяють її зпоміж інших злочинів, доречним було б віднести прив'язаність до кордону як місця вчинення злочину. Так диспозиція ст. ст. 201 і 305 КК України побудована таким чином, що вчинення контрабанди неможливе в будь-якому іншому місці, окрім кордону. Порушення порядку переміщення предметів в іншому місці тягне відповідальність за іншими нормами чинного законодавства. Враховуючи специфічність місця вчинення контрабанди, можна виділити таку наступну ознаку контрабанди, як її транскордонний характер.

Контрабанда характеризується тісним зв'язком з організованою злочинністю, корупцією, тінвовою економікою та іншими негативними явищами в суспільстві. Зауважимо, що в сучасних умовах організована злочинна діяльність не може існувати без налагодженого механізму відмивання своїх доходів. Як зазначає С.В. Невмержицький у своїй монографії, на початку 90-х років значна частина коштів не повернулася в Україну з виручки від експорту товарів. Загалом, за перші роки ринкових перетворень з України вивезено нелегально від 20 до 40 млрд. \$ [3, 368]. Частка капіталу кримінального походження, що сьогодні вивозиться нелегально, у загальному обсязі капіталу, що нелегально вивозиться, сягає 75 %. Значну його частину вивозять саме з метою легалізації й ухилення від сплати податків [4, 102]. Однією ж з основних форм вивозу “брудного” капіталу є контрабанда валюти, коштовностей, антикваріату, зброї, військової техніки, кольорових і рідкоземельних матеріалів, нафти й нафтопродуктів, газу, вугілля, лісу, будівельних матеріалів, алкогольних напоїв, товарів продовольства. А гроші від їх реалізації, як справедливо вказує А.А. Витвіцький, поступають на рахунки в іноземних банках [5, 31].

Зауважимо, що контрабандний бізнес давно централізований і монополізований, і, як зазначає А.П. Закалюк, діє як “держава в державі”, створюючи, безумовно, загрозу її безпеці й економічній незалежності [6, 386]. Протягом останніх років відмічається поширення фактів і обсягів незаконного переміщення через кордон стратегічної та іншої промислової сировини, урану, газу, енергоресурсів, нестача яких всередині країни хронічно відчувається. Підраховано, що збитки від контрабанди цих предметів у стократ перевищують втрати від переміщення піддакцизних продовольчих і промислових товарів, валюти й культурних цінностей [7, 68].

На нашу думку, слід виділити й таку ознаку контрабанди як надприбутковість, що одночасно є й причиною вчинення цього злочину, сприятливим середовищем для якої є негативна соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні, а також необґрунтовано високі митні збори як на товари, що імпортуються, так і на ті, які експортуються.

Зауважимо, що злочинній діяльності у сфері незаконного переміщення предметів через митний кордон України як особливому різновиду людської діяльності притаманні всі загальні соціально-психологічні властивості останньої. А тому однією з ознак контрабанди слід вважати її неоднократність, а точніше систематичність учинення тих чи інших видів злочинів. Частка повтор-

ності й рецидивності злочинів цієї категорії постійно зростає. Так кожен п'ятий рецидивіст, уперше засуджений за контрабанду, знову несе відповідальність за ті ж дії; стільки ж стають злодіями й відбувають покарання за крадіжки, кожен десятий - за інші корисливі злочини. Це й не дивно, адже досить часто на “контрабандний” шлях винних осіб штовхає відсутність інших джерел доходів. Ці обставини не можуть не викликати занепокоєння в науковців і практиків. Адже масштаби діяльності контрабандистів, наявність чітких кримінальних схем, постійність складу учасників злочинних груп, багатоступінь операцій, висока організованість такого “бізнесу” й головне - безкарність винних осіб ведуть до повторного вчинення таких діянь, чим заподіюється значна шкода економіці країни.

Ще однією, пов'язаною із попередньою, ознакою контрабанди є властивий їй професійний характер, тобто специфічними є ознаки, які характеризують особу злочинця. Надання переваги певному способу протиправного збагачення - важлива передумова успішного оволодіння відповідними навиками, “спеціальністю”; чим складніша діяльність, тим вищі вимоги до професійної підготовки [8]. Серед занять, що приносять людині прибутку і засоби для існування, професійна діяльність - заняття основне. А основному заняттю, звісно, приділяється багато часу. Тому контрабандисти, як правило, мають досить хорошу “підготовку”: добре обізнані з чинним законодавством, також і прогалинами в ньому, які дають можливість уникнути відповідальності; використовують усі можливі способи приховування предметів контрабанди, підроблення документів з метою безперешкодного переміщення останніх через митний кордон України шляхом заниження у вантажних митних деклараціях та інших товарно-супровідних документах фактурної вартості сировини, матеріалів і продукції виробничо-технічного призначення, внесення неправдивих відомостей про асортимент, кількість і вартість товару. Підвищення рівня організованості й професіоналізації транскордонної злочинності є одним із чинників, що впливає на ефективність протидії контрабанді [9, 10].

Як вже було зазначено, контрабанда має транснаціональний характер, будучи за своєю суттю пов'язаною з потоком різних предметів через державні кордони, за своїми проявами, їх результатами або наслідками охоплює територію декількох країн, виходить за межі національної злочинності, ніби є її “продовженням”. Зауважимо, що організована контрабандна злочинність спрямовується до транснаціонального простору з метою реалізації своєї основної властивості - прагнення до постійного отримання злочинних прибутків і надприбутків. Для досягнення своїх злочинних цілей контрабандисти відшуковують країни, де рівень прибутку вищий, а розмір податків менший, де вищий рівень економічного розвитку, доходи підприємництва, багатше населення, що є споживачем дорогих коштовностей, розваг, послуг і засобів забезпечення надкомфортного життя. Іншими словами, як зазначає А.П. Закалюк, туди - де якнайшвидше можна “збити” значний капітал, обернути його в будь-який спосіб у легальну економіку, мати від нього потрібний зиск, а злочинну діяльність згорнути або офіційно відгородитися від неї, набути статусу правослухняного цивілізованого члена суспільства, а за можливістю - зайняти в ньому елітне, поважне становище [6, 379]. Слід відмітити, що проблема транскордонної контрабандної злочинності в Україні, насамперед, є проблемою націо-

нальної безпеки держави, фактором нестабільності й загрози світовому порядку. При цьому слід враховувати, що через міжнаціональний характер запобігати їй, а тим більше припиняти, дуже складно.

Серед ознак контрабанди слід відмітити й високий ступінь її латентності. Це зумовлено як природною латентністю, так і значними складнощами при розслідуванні злочинів у цій сфері.

Враховуючи наведене, пропонуємо ввести таке поняття - контрабанда як злочинна діяльність, і дати таке її наступне визначення: контрабандна як злочинна діяльність - це кримінально-правовий феномен, що має транскордонний характер, характеризується, як правило, цілісністю й системністю стійких взаємозалежних зв'язків між особою контрабандиста й представниками влади (працівниками правоохоронних органів), які утворились з метою вчинення дій щодо незаконного переміщення через митний кордон України певних предметів.

Література

1. Аванесов Г.А. Криминология. - М.: Академия МВД СССР, 1984. - 498 с.
2. Лунеев В.В. Тенденции преступности: мировые, региональные, российские // Государство и право. - 1993. - № 5. - С. 4-6.
3. Невмержицкий С.В. Коррупция в Украине: причины, наследки, механизмы протидії: Монографія. - К.: КНТ,

2008. - 368 с.

4. Користін О.Є. Відтік капіталу та відмивання грошових коштів / О.Є. Користін // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ, 2007. - № 5 - С. 100-106.

5. Витвицкий А.А. Преступления в сфере внешнеэкономической деятельности (криминологические и уголовно-правовые аспекты): Учебное пособие. Серия "Юридическая практика". - Москва, ИКЦ "МарТ", 2003. - 112 с.

6. Закалюк А.П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика: У 3 кн. // Криминологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. - К.: Видавничий Дім "ІнЮре", 2007. - Кн. 2. - 712 с.

7. Контрабанда: Засоби попередження та протидії: Навч. носіб. / За ред. Я.Ю. Кондратьєва, Б.В. Романюка. - К, 2001. - 118 с.

8. Зелинский А.Ф. Криминология: учебное пособие. - Х.: Рубікон, 2005. - 240 с.

9. Філіппов С.О. Напрями удосконалення діяльності підрозділів охорони державного кордону щодо протидії контрабанді // Митна справа. - 2009. - № 5 (65). - С. 8-13.

Базярук І. М.

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 20.08.2012

УДК 343.343.3

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ХУЛІГАНСТВ ГРУПОЮ НЕПОВНОЛІТНІХ

Бодня І. О.

Загальні уявлення про способи вчинення злочинів викладені в роботах наступних вчених і науковців: Ю.П. Аленіна, В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, А.В. Варданяна, С.М. Зав'ялова, Г.Г. Зуйкова, Л.В. Іногамова-Хегай, А.В. Іщенко, Н.С. Карпова, В.П. Коновалова, В.С. Комісарова, Є.Д. Лукьянчикова, В.С. Кузьмічова, А.В. Наумова, С.І. Нікуліна, О.І. Ророга, А.А. Рудавіна, П.В. Цимбал, В.Ю. Шепітько та інших. Окремі аспекти цієї теми були висвітлені в працях: Л.А. Андрєєвої, В.К. Вуколова, В.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, П.І. Гришаєва, І.М. Даньшина, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, В.П. Колмакова, В.О. Коновалова, О.Є. Користіна, В.А. Лаптева, В.К. Лисиченко, Є.Д. Лук'яничкова, Г.А. Матусовського, Н.В. Налуцишина, Г.М. Омеляненко, Г.І. Піщенко, Д.П. Письменного, М.В. Салтєвського, С.М. Стахівського, Д.П. Смоленського, С.І. Тихенко, В.В. Тіщенко, А.П. Тузова, І.Г. Філановського, М.І. Хлюпіна та ін.

Важливе криміналістичне значення для характеристики хуліганства, учиненого неповнолітніми, має спосіб його вчинення. Як кваліфікуючу й особливо кваліфікуючу ознаку цього злочину, законодавець передбачив: групове вчинення злочину; якщо ці дії були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язані з опором представників влади або представників громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії; застосування вогнепальної зброї, ножів, кастетів або іншої холодної зброї, а також інших предметів, спеціально пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень [1]. Слід зазначити, що застосування вогнепальної або холодної зброї складає незначний відсоток у хуліганських діях неповнолітніх. Більш поширеним є використання ножів або інших предметів, не пристосованих хуліганськими заздалегідь, а підібраних на місці вчинення злочину.

Хуліганські дії неповнолітніх найчастіше вчиняються групою осіб, причому наявність такої кваліфікуючої ознаки, як група, не є обтяжуючою відповідальність обставиною. Статистика свідчить, що там, де хуліганство вчиняється групою осіб, наслідки, як правило, настають більш тяжкі. Згідно зі статистичними даними 8,6 % хуліганських вчинків вчинені в 2010 р. групою осіб [2]. При вивченні кримінальних справ встановлено, що в групу, як правило, об'єднується друзі або добре знайомі між собою особи, рідше - родичі. Найчастіше це порівняно стійкі групи, але створюються вони не для злочинних, а інших цілей спільного проведення часу, уживання спиртних напоїв тощо. Найпоширеніше групове хуліганство серед осіб неповнолітнього віку й складає майже половину від усіх учинених ними злочинів. У зв'язку із цим головна увага ОВС повинна бути спрямована на виявлення подібних груп для проведення як спільної, так і індивідуальної профілактики з їх учасниками, метою якої є недопущення останніми хуліганських учинків і інших, можливо, більш тяжких злочинів. У період з 2001 р. по 2010 р. помітне поступове зменшення частки неповнолітніх і їх співучасті в хуліганських діях (з 15,0 % у 2001 р. до 8,0 % у 2010 р.). Практичний інтерес має знання кількісної ознаки групи, що вчинила хуліганство. Фактичні дані свідчать, що приблизно в 70 % випадків група складалася з 2-х осіб, у 15 % - з трьох, у 5 % - з чотирьох і більше осіб. Отже, для хуліганства найхарактерніше вчинення його групою із 2-3 осіб [2].

Спосіб вчинення злочину - це ключова проблема в дослідженнях більшості наук правового циклу, орієнтованих на боротьбу зі злочинністю: кримінальне право й кримінальний процес, криміналістика, криминологія, судова психологія й інші галузі знання. Кожна з цих наук має свій інтерес, свою проблематику, зумовлену її

© І.О. Бодня, 2012